

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת בהר-בחוקותי תשע"ג

להכיר ערכה של תורה

שבת ושמיטה - עדות על בריאת העולם

התורה מצוה בפרשתנו: "כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם, וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שְׁבֹת לָהּ" (ויקרא כה, ב). מה פירוש "שְׁבֹת לָהּ"? - מסבירים הראשונים, שפונת התורה היא לדמות את שנת השמיטה ליום השבת (עי' רש"י, אב"ע ורמב"ן). רש"י ורמב"ן נחלקו, לענין מה מדמה כאן התורה את שנת השמיטה ליום השבת. האבן עזרא כתב, "וסוד ימי עולם רמזו במקום הזה", וגם הרמב"ן כתב שיש כאן "סוד גדול מסודות התורה" (רמב"ן שם). אבל בפשוטו הדמיון בין שבת לשמיטה הוא, שכשם שהשבת היא עדות על בריאת העולם בששה ימים², "כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ" (שמות לא, יז), כך גם השמיטה מעידה על כך, כפי שבאר ה"חינוך": "לקבוע בלבנו ולצייר ציור חזק במחשבתנו ענין חידוש העולם... באה חובה עלינו... למנות שש שנים ולשבות בשביעית... כענין שאנו מוציאים ימי השבוע בששת ימי עבודה ויום מנוחה" ("החינוך" מצוה פ"ד).

בגלל שהשבת מעידה על ענין יסודי כל כך באמונתנו, לכן השבת היא היום הקדוש ביותר מכל הזמנים [כמו שאומרים בתפלת ערבית של שבת: "וּבִרְכַּתּוֹ מִכָּל הַיָּמִים, וְקִדְשָׁתוֹ מִכָּל הַיָּמִים"], ולכן המומר לחלל שבת בפרהסיא, הוא ח"ו כמומר לכל התורה כולה³ (חולין ה, א). אבל לא רק מי שח"ו מחלל שבת הוא כמומר לכל התורה כולה. גם אדם ששובת בשבת מכל ל"ט המלאכות, ומקיים את כל הלכות היום, אבל בעיקר הענין שהשבת מעידה עליו - "כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ" - הוא לא מאמין, הרי שהשבת שלו לא שווה הרבה. אמנם סקילה הוא לא חייב, וגם לא מכת מרדות, כי לא עבר שום עבירה, אבל את עיקר ענין השבת הוא לא קיים. כי עיקר פונת השבת הוא להעיד "כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ". להעיד שהעולם נברא ע"י בורא, ואינו קדמון⁴ (עי' רמב"ם מו"נ ח"ב פל"א; רמב"ן שמות כ, ח; רבינו בחיי שם; חינוך מצוה ל"א ול"ב, ועוד). ומי שאינו מאמין בזה, גם אם הוא שומר שבת - הרי חסר לו העיקר הראשון מ"ג עיקרי האמונה.

המועדים - עדות על בריאת העולם

והנה, לא רק השבת והשמיטה מעידות על בריאת העולם, אלא כל מועדי השנה מעידים על בריאת העולם. המועדים הם זכר ליציאת מצרים, ויציאת מצרים הרי מעידה שיש בורא לעולם. כיצד מעידה יציאת מצרים שיש בורא לעולם? - משל לחיילים שצועדים במצעד. כולם צועדים באופן זהה, ואי אפשר להבחין שיש כאן מפקד. מתי מתברר שיש מפקד? - כשאחד הצועדים צועק לפתע: "שמאלה פְּנֵה", וכולם פונים שמאלה - מתברר שזהו המפקד. זה בדיוק מה שקרה במצרים! הקב"ה אמר "שמאלה פְּנֵה" - שְׁפֹל הַיָּם יִהְיֶה לָדָם, וְשֶׁהָאוֹר יִהְיֶה

לחושך וכו' - וכך התגלה שיש מפקד לבריאה, והיא אינה מתנהלת מעצמה. לכן יציאת מצרים היא עדות על בריאת העולם. לאו דווקא בריאה בששה ימים, אבל עדות על בריאת העולם⁵.

הכוזרי (מאמר א' פסקה כ"ה) הרי עומד על השאלה, למה הקב"ה "מציג" את עצמו בסיני כ"אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" (שמות כ, ב), ולא כ"אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ בורא העולם ובוראכם". הרי מה שה' הוא יוצר כל והוא עשנו, הוא סיבה המחייבת אותנו לעשות רצונו יותר ממה שה' הוציא אותנו ממצרים. הכוזרי מסביר, שהקב"ה מציג את עצמו כ"אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם", כדי לבסס את אמונת ישראל במציאות ה' על דבר שראו אותו בעיניהם, ולא על בריאת העולם, שאותה לא ראו בעיניהם⁶. מה שאדם ראה בעיניו, ומה שִׁחָוה בעצמו, מבוסס אצלו הרבה יותר מדבר שלא ראה ולא חוה על בשרו, גם אם הוכח לו באופן שכלי שהוא נכון. הרי שגם הכוזרי נקט, שיציאת מצרים היא הוכחה למציאות ה' ולבריאת העולם.

ההבדל בין עדות השבת לעדות המועדים

ובכל זאת, יש הבדל מהותי בין עדותה של השבת על בריאת העולם, לבין עדותה של יציאת מצרים. יציאת מצרים מעידה על מציאות ה' ע"י חריגה מן הטבע ושינוי סדרו של עולם (כפי המשל שהזכרנו), ואילו השבת מעידה על מציאות ה' דוקא ע"י הטבע עצמו. הסדר המופתי שבבריאה - הוא שמעיד על מציאות ה'. "וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד"⁷ (בראשית א, לא). הכל שלם ומושלם, ללא צורך לחרוג מן הטבע. בחוקי הטבע יש מענה מספיק לכל צרכי העולם וברואיו, וזה עצמו מוכיח למתבוננים, שיש בורא ומנהיג לבירה.

בגלל שהשבת מעידה על הסדר והחוקים שקבע ה' בששת ימי בראשית, אין במוספי השבת קרבן חטאת. כי החטאת מעידה על חטא וחסרון⁸, וכיון שמעשי ה' בששת ימי בראשית שלמים הם, ללא שום חטא וחסרון ח"ו, לכן אין במוספי השבת קרבן חטאת, רק עולות⁹. לעומת זאת, במוספי שאר המועדים יש קרבן חטאת, כי שאר המועדים הם תוצאה של חטאים וחסרונות - חטא הלבנה (ראש חודש), חטא אדם הראשון (ראש השנה), חטא העגל (יום הכפורים), והחטאים שגרמו לנו לדרת למצרים (עי' נדרים לב, א), שכתוצאה מזה נולד הצורך להוציאנו משם (פסח), ללכת במדבר ארבעים שנה (סוכות), ולקבל תורה (שבועות), בלי יכולת להשיג אותה מעצמנו, כדרך שהשיגו אותה אבותינו, אברהם יצחק ויעקב, שכמעט ולא חטאו בימי חייהם, [לכן נקראו "ישרים" (עי' כה, א)], ולכן הצליחו להשיג את התורה מעצמם, בלי לקבלה מן החוץ (עי' ב"ר צה, ג), ולקיימה עד שלא ניתנה (קדושין פב, א; תנא דבי אליהו פ"ו ד"ה ברוך

© כל הזכויות שמורות - למשפחת נבנצל ולישיבת הכותל, ירושלים - <http://www.hakotel.org.il>

מעולם לא למד רפואה באוניברסיטה! אלא שמתוך ה"תורה לשמה" שלמד, הגיע לידיעות מופלגות גם בחכמת הרפואה. מפני שהעוסק בתורה לשמה זוכה גם לדברים שלא למד. הרי הקב"ה "אסתכל באורייתא וברא עלמא" (זוהר שמות קסא, ב). התורה היתה ה"תוכנית האדריכלית", ה"מפה", לפיה נברא העולם. ממילא, העוסק בתורה לשמה, התורה "מגדלתו ומרוממתו על כל המעשים" (אבות שם). הוא נעשה עליון על הכל, העולם פרוס לפניו כמפה, והכל גלוי וידוע לפניו¹⁴.

ההמשך של הבריתא הוא - "ולא עוד, אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו... ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים". שאין בעולם דבר נכבד יותר ממי שעוסק בתורה לשמה. כהן גדול הוא אדם חשוב מאד, אבל ידוע שההלכה היא שאפילו ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גדול עם הארץ (הוריות יג, א). עד כמה שכהן גדול הוא חשוב, בכל זאת התלמיד חכם יותר חשוב ממנו! זוהי הלכה למעשה! למשל, אם שניהם נפלו בשבי - פדיון הת"ח קודם לפדיון הכהן הגדול, או המלך. כי לתלמיד חכם אין תחליף. "ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים". אין דבר ששווה לתלמיד חכם.

לכן, מבחינה מסוימת חג השבועות מרוקם על כל מועדי ה'. לא מעל השבת, שהרי השבת עצמה היא יום של מתן תורה, שהיה בשבת (שבת פו, ב) - אבל הוא חג של "כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה". מי שזוכה ללמוד בישיבה ודאי צריך להרגיש בחג השבועות שאי לא האי יומא דקא גרים לא היה לנו יחוד שאנו לומדים בישיבה. כל שכן אנו שלומדים בישיבה הנמצאת בירושלים עיר הקודש, וקרובה להר הבית. הרי גם קדושת המקדש נובעת מכך שהמקדש הוא מקום לתורה¹⁵ - מקום ללוחות, ומקום לסנהדרין שמהם יוצאת הוראת התורה לכל ישראל. זו כל קדושת המקדש ומעלתו, להיות מקום לתורה. אנו מחשיבים את המקדש, מחשיבים את עצמנו כשכני מקום המקדש, מחכים ליום שתשוב למקומה עבודת המקדש, צריכים לדעת שכל זה הוא מכח החשיבות העצומה של התורה, שהתורה מגדלתו ומרוממתו על כל המעשים. המקדש הוא המקום שסנהדרין יושבת, דנה, שופטת, ומתקנת תקנות, והכל ברוח הקודש. כשבית המקדש לא קיים, איננו יכולים לדון דיני נפשות, מפני שבשביל דיני נפשות צריך שתהיה השפעה אלוקית, שפע אלוקי, וזה יש רק כשבית המקדש קיים.

שבועות הוא חג של הכרת ערכו של בית המקדש, מקום התורה. לכן דוד המלך, שהמקדש מתייחס אליו, נולד בחג השבועות ונפטר בחג השבועות, מפני שפחו של המקדש נובע מחג השבועות, מיום מתן תורה.

יום מתן תורה הוא היום העיקרי שלנו. ביום זה אנו צריכים להרגיש את ה"אי לא האי יומא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא". לא בשביל להתגאות ח"ו גאווה פסולה ואסורה, אלא כדי לשמוח ולהתגאות גאווה כשרה. כשהגאווה מביאה את האדם ל"יִגְבַּהּ לְבָבוֹ בְּדַרְכֵי ה'" (דהי"ב ו, ז), לרצות ללמוד עוד ועוד ולעשות מצוות עוד ועוד - זוהי גאווה כשרה של "יִגְבַּהּ לְבָבוֹ בְּדַרְכֵי ה'". צריך א"כ לשמוח בחג השבועות, כי "אי לא האי יומא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא"! ויהי רצון שנזכה לקבל את התורה בשמחה, ולעלות כולנו לרגל אל הר בית ה', מקום התורה והעבודה, בקדושה ובטהרה, במהרה בימינו, אמן.

התשובה תועיל גם לתורה שלא למד. או שמא נאמר, שמה שחסר בלימוד - אי אפשר להשלים ע"י תשובה. המשנה אומרת, "דע מנין באת... ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון" (אבות פ"ג מ"א). מהו "דין" ומהו "חשבון"? אחד הפירושים שאמרו בזה הוא, ש"דין" הוא על עצם העבירה, ו"חשבון" הוא על מצוות שיכולתי לעשות באותו זמן ולא עשיתי, או תורה שיכולתי ללמוד באותו זמן ולא למדתי (הגר"ח מוולוז'ין בפירושו למס' אבות שם). כי בשלמא כשאדם מבטל תורה בגלל שעסק בשניה, או באכילה, או בפרנסה - לא באים אליו בתביעה על מצוות שלא עשה באותו זמן, שהרי אדם מוכרח לישון, לאכול, ולעסוק לפרנסתו, וממילא יש לו פטור של "אונס" על אותו זמן. אבל לעשות עבירות הרי אדם אינו מוכרח! ולכן, כשהוא עושה עבירות, יתבעו ממנו גם על תורה ומצוות שביטל באותו זמן שהיה עסוק בעבירה¹¹. על זה אין שום תירוץ והתנצלות לאדם, למה לא למד תורה במקום לדבר לשון הרע, או לעסוק בעבירה אחרת. זהו אפוא ה"חשבון". החשבון הוא, על מה שאדם החסיר בתורה בזמן שהיה עסוק בעבירה. [וכאמור, על זה מסופקני אם תועיל תשובה מאהבה, להשלים את התורה החסרה הזו].

על מה שמח רב יוסף בחג השבועות?

הגמרא מביאה, שרב יוסף היה שמח במיוחד בחג השבועות, והיה אומר: "אי לא האי יומא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא"! (פסחים סח, ב) הפשט הפשוט הוא, שלולא שלמד תורה, היה רב יוסף כמו עוד הרבה אנשים ששמם יוסף. לא היתה לו חשיבות מיוחדת. אבל עכשיו, שניתנה תורה, הוא לא סתם עוד יוסף, אלא "רב" יוסף. "שלמדתי תורה ונתרוממתי" (רש"י שם). הוא מגדולי הדור ומגדולי האמוראים.

אבל אולי מותר לומר כאן דבר נוסף. הגמרא הרי מביאה, שרב יוסף (שהיה סומא) היה מסופק, האם סומא חייב במצוות או לא חייב במצוות (ב"ק פז, א). לא נזכר בגמרא שנפשט לו הספק הזה, וכנראה שספק זה נשאר אצלו עד סוף ימיו¹². כל מצוה שעשה, לא ידע אם יקבל עליה שכר כמצווה ועושה, או רק כאינו מצווה ועושה (שם). יתכן אפוא לומר, שלכן היתה לרב יוסף שמחה מיוחדת בחג השבועות. זכות לימוד התורה, אפילו אם אינו מצווה ועושה, השכר שלה הוא גדול ועצום מאד. היום הזה של מתן תורה נתן ערך חדש לכל עבודת ה' של רב יוסף. אי לא האי יומא דקא גרים, לא היתה לו מעלה, כי הוא סומא. אבל עכשיו, שניתנה תורה, והוא למד וגדל בתורה, גם אם אינו מצווה ועושה - שכרו גדול מאד. "שלמדתי תורה ונתרוממתי".

"ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים"

חז"ל אומרים, "כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו" (אבות פ"ו מ"א). מה פירוש "זוכה לדברים הרבה"¹³? כמדומני שהפירוש הוא, שמתוך לימוד תורה לשמה, אדם יכול להגיע לכך, שידע דברים שכלל לא למד אותם. ידוע, למשל, שהחזון אי"ש היה אומר לחולים כיצד בדיוק צריך לנתח אותם, לפעמים גם בניגוד להוראות הרופאים, ואפילו בנייתוחים מסובכים מאד. לאחר מעשה היו רואים שהצדק היה עמו, ואילמלא שהיו עושים כדבריו הניתוח לא היה מצליח. מנין ידע לייעץ בזה? הרי

1. ועיקר הסוד הוא, שהשבת ושנת השמיטה מרמזים לאלף השביעי - "שיתא אלפי שני הוה עלמא, וחד חרוב" (ר"ה לא, א) - "וזה טעם השמיטה, שהארץ היא בטלה וחרבה מכל עבודה בשנה השביעית" (רבינו בחיי ויקרא כה, ב).
2. ולכן, בעשרת הדברות - הכתובות בשני לוחות אבנים, חמש כנגד חמש - דברת "לא תענה", העוסקת בעדות שקר, מכוונת כנגד דברת "זכור את יום השבת", "שהוא עדות על הבריהא... ועיקר הבריהא הוא האדם, על כן לא תענה בו עדות שקר" (של"ה, מסכת שבוועות, פרק תורה אור).
3. וכן השמיטה, כיון שגם היא מעידה על האמונה בבריהא העולם, "על כן החמיר הכתוב בשמיטה יותר מכל חייבי לאוין, וחיוב גלות עליה... מפני שכל הכופר בה - אינו מודה במעשה בראשית ובעולם הבא" (רמב"ן ויקרא כה, ב).
4. ואולי מפני זה כבוד יום עדיף מכבוד לילה (שו"ע אור"ח סי' רע"א ס"ג), שהרי העולם נברא ביום, ולא בלילה (ב"ר יב, יד), וא"כ עיקר שביבת הבורא ממלאכת הבריהא היתה ביום השבת, ולא בלילה, [שאז ממילא לא נעשתה מלאכה גם בשאר ימי הבריהא]. וממילא, כנגד זה, גם עיקר השביטה שלנו בשבת היא ביום, ולא בלילה. ולכן, כבוד יום עדיף מכבוד לילה, דאז הוא עיקר השביטה. [ועי' גם ברמב"ן (שמות כ, ז) על מעלתו של יום השבת יותר מלילה, ושלכן נקרא קידוש היום "קדושא רבא"].
5. וכן כתב הרמב"ן על הפסוק "אֲנִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" (שמות כ, ב): "אמר 'אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם', כי הוֹצֵאתִיךָ משם... תוֹרָה על החידוש, כי עם קדמות העולם לא ישתנה דבר מטבעו". כלומר: אם אין בורא - לא שייך שיהיה מצב של "שמאלה פנה". ובלשונו של רבינו בחיי (שם): "ההוצאה מארץ מצרים כוללת בריאת עולם. שהנסים הנמשכים אחר ההוצאה ההיא - רבבים, וממה שנשתנה הטבע בהם יתבאר מזה חידוש העולם, כי עם תְּקַדְמוֹת לא ישתנה דבר מטבעו כלל".
6. וכן כתב הרמב"ן (שמות כ, ב), וז"ל: "אמר 'אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם', כי הוֹצֵאתִיךָ משם... תוֹרָה על המציאות... וגם תוֹרָה על החידוש... וזה טעם 'אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ', כי הם היודעים ועדים בכל אלה". [אך כתב האב"ע (שם): "והנה הזכיר למשכיל אנכי ה', והוסיף 'אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ', שביין המשכיל ושאני משכיל". כלומר, הצגת הקב"ה כ"אֲנִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם", ולא כ"אֲנִי ה' אֱלֹהֶיךָ בורא העולם ובוראכם", נועדה רק עבור מי שאינו משכיל, וזקוק להוכחות מוחשיות. אבל למשכיל - היה די להציג את הקב"ה כ"אֲנִי ה' אֱלֹהֶיךָ בורא העולם ובוראכם", כי המשכיל היה יכול להגיע להכרת במציאות ה' מתוך התבוננות בבריהא, ואינו זקוק לשם כך לְנִסִּי יציאת מצרים].
7. "ולזה גם נתכין אונקלוס שאמר בכאן 'יְהֵא תְקִין לְחֻדָּא' [ולא אמר 'יְהֵא טַב לְחֻדָּא']. יאמר, שהוא מתוך הַסֵּדֶר מֵאֵד" (רמב"ן בראשית א, לא). ור"ל, שלא רק כל דבר ודבר בבריהא הוא טוב בפני עצמו, אלא גם השילוב והסידור של כל הדברים יחד למערכת אחת הוא טוב. ולכן לא תרגם כאן אונקלוס "טוב", אלא "מתוקן", שזה מראה על מערכת שלמה הפועלת בשלמות ובהרמוניה, ולא רק שכל דבר בפני עצמו הוא טוב. [ותיבת "מֵאֵד" באה להורות על ענין נוסף, ע"ש ברמב"ן].
8. "חֻטָּא" פירושו גם "חסרון", כמו שאומרת בת שבע לדוד: "יְהֵא תְקִין לְחֻדָּא עִם אֲבָתִי (ואדניוהו ימלוך תחתיו), וְהֵייתִי אֲנִי וְכִנִּי שְׁלָמָה חֻטָּא י"ם" (מל"א א, כא). אם אדוניוהו יתפוס את המלכות, תחסר המלכות ממני ומבני.
9. וכן כתב הרמב"ן: "אין במוספי השבת חטאת כשאר כל המוספין, מפני שכנסת ישראל בת זוגו, והכל שלום, והמשכיל יבין" (רמב"ן במדבר כה, ב). ובפשטות הכונה היא, שהשבת עומדת בסוד עולם שלם ולא, בלי חסרונות, וכפי שביאר כאן הרב שליט"א. [ועי' גם "פרי צדיק" פרשת פנחס אות י"ג ד"ה ומה שכתב הרמב"ן].
10. גם תקיעת שופר שלנו במוצאי יו"כ, יש אומרים שהיא זכר לתקיעת היוכל שהיתה ביו"כ (עי' תוס' שבת קיד, ב ד"ה ואמאי, וטור וב"י אור"ח סי' תרכ"ד). "ולפי שאינו ברור חשבון זמן היוכל, התקינו [לתקוע] בכל שנה ושנה, זכר ליובל" (ספר העיטור, סוף הלכ' יום הכיפורים).
11. יש שהסבירו על פי זה את דברי התוס' (סנה' ז, א ד"ה אלא) שהקשו, דבגמ' בסנה' (שם) אמרו שתחילת דינו של אדם הוא על תלמוד תורה, ואילו במס' שבת (לא, א) משמע, שתחילת דינו של אדם הוא על משא ומתן באמונה, ורק אח"כ על תלמוד תורה. ותירצו התוס' (בתירוצ' שני), שאכן בתחילה נשאל האדם אם נשא ונתן באמונה; אבל לענין קבלת העונש - הרי הוא מקבל תחילה את עונשו על מה שלא עסק בתורה. עכ"ד. וצריך להבין: אם תחילת מתן העונש הוא על ביטול תורה, למה לא מקדימים לשאול אותו על ענין זה? וביארו בזה, שכדי לדון את האדם על ביטול תורה, יש לדעת תחילה כיצד עסק במשא ומתן. שאם עסק במשא ומתן באמונה, א"כ אין תביעה עליו למה לא עסק באותו זמן בתורה, שהרי היה עסוק במשא ומתן לפרנסתו, וזהו היתר גמור, וגם מצוה. אבל אם עיסוקו של אדם במשא ומתן לא היה באמונה, הרי שאז אין כאן לא היתר ולא מצוה, אלא מעשה עבירה; וממילא, חוץ מן העבירות שעשה [נשיק, והונה, וגזל וכו'], יש תביעה כלפיו, למה לא עסק באותו הזמן בתורה. ולכן מקדימים ושואלים את האדם אם עסק במשא ומתן באמונה, כדי לדעת כיצד לדון בענין עסק התורה.
12. אבל לנו נפסק, שסומא חייב בכל המצוות (משנ"ב סי' נ"ג ס"ק מ"א).
13. ואין לומר שב"דברים הרבה" הכונה היא למה שמוזכר שם אחר כך: "נקרא רַע, אהוב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות" וכו'. דברים אלו מתייחסים אל מה שנאמר שם "ולא עוד, אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו", ועל זה פירשה הברייא, שכל העולם כולו כדאי הוא לו כיון שנקרא רַע, אהוב, אוהב את המקום וכו'. אבל על מה שאמרה הברייא דזוכה לדברים הרבה, על זה לא פירשה הברייא כלום (של"ה, עשרה מאמרות, מאמר השי').
14. וכן, כל חכמות העולם רמוזות בתורה: "כח המחצבים, וכח צמח האדמה... בריאתם וכחותם ומהותם ומעשיהם... הכל נכתב בתורה בפירוש, או שרמוזה בתיבות או בגימטריאות, או בצורת האותיות הכתובות כהלכתן או המשתנות בצורה, כגון הלפופות והעוקמות וזולתן, או בקוצי האותיות ובכתריהם... ושלמה המלך ע"ה, שנתן לו האלקים החכמה והמדע, הכל מן התורה היה לו, וממנה למד עד שידע סוד כל התולדות, ואפילו כוחות העשבים וסגולתם, עד שכתב בהן אפילו ספר רפואות... וכן מעשה המזלות, הראש והסוף ואמצעות הזמנים, ואלכסונות הזנבות, ואיך יעשו הזמנים מרוצת השמים וקביעות הכוכבים, לחות הבהמות וחמת החיות, תוקף הרוחות ומחשבות אדם, יחסי האילנות וכחות השרשים, כל דבר מכוסה וכל דבר מגולה... כל זה ידע בתורה והכל מצא בה, בפירושה, בדקדוקה, באותיותיה ובקוציה" (הקדמת הרמב"ן לתורה).
15. וכפי שבאר הרמב"ן בפרשת פקודי, שהמשכן נקרא "מִשְׁכַּן הַעֲדָת" (שמות לח, כא ובמקומות נוספים), לפי "שהוא המשכן הנעשה ללוחות העדות" (רמב"ן שם). משמע, שכל עשייתו של המשכן היתה - עבור לוחות העדות. וכן משמע בפסוק (במדבר ט, טו) וברש"י (שם). [אבל בפרשת פקודי (שמות לח, כא) פירש רש"י, שהמשכן נקרא "משכן העדות", כי הוא "עדות לישראל שויתר להם הקדוש ברוך הוא על מעשה העגל, שהרי השרה שכנינו ביניהם"].